

Євгенія Глушук,

провід. бібліотекар Фонду Президентів України,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Київ, Україна

Е-УРЯДУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ГРОМАДЯНСЬКОЇ УЧАСТІ В УМОВАХ МАСШТАБУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОЛЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано ключові аспекти інформатизації та мережевізації сучасного суспільно-політичного розвитку, а також місце й роль інформаційно-комунікативних засобів у побудові ефективних соціально спрямованих управлінських структур. Зазначається, що в умовах масштабування сучасного інформаційного поля публічної політики нові соціальні медіа та мережеві конструкти виконують роль механізмів громадянської участі в управлінському процесі шляхом редукування реальності й заповнення інформаційного вакууму необхідними образами та смислами. Електронне урядування та сучасні мережеві структури виступають ефективними засобами реалізації громадянської активності.

Ключові слова: управлінська діяльність, громадянська участь, електронне урядування, е-демократія, мережеві структури, інформаційне суспільство.

Якісні характеристики сучасного суспільства відповідають різнонаправленим змінам в усіх сферах суспільного буття, тобто породжуються загальним динамізмом соціальної системи. При цьому найбільш вагомим значення набувають зміни основ та принципів управлінської діяльності, зокрема в контексті поширення активістського типу політичної культури, яка на сьогодні найбільш повно виражається через масштабування інформаційного поля громадянського суспільства. Глобально створюється таке інформаційне середовище, де практично відсутні межі держави, обмеження на інформаційні впливи на поширення інформації, розміщення та отримання інформації, що змушує соціум і державу швидко орієнтуватися, адаптуватися в сучасному інформаційному середовищі. З метою відповідності сучасним вимогам громадянське суспільство активно генерує ефективні механізми громадянської участі в процесах підготовки та прийняття політичних рішень, а також максимального залучення широких верств населення у формування суспільно-політичної реальності. Однією

з базових передумов реалізації засад прямої демократії в контексті сучасних трансформацій глобального простору є застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), які стають дедалі більш доступними для широкого загалу та охоплюють дедалі більшу аудиторію на базі соціальних мереж, блогів, різнопланових мультимедійних платформ тощо. Усе це приводить до спрощення механізмів комунікації в сучасному інформаційному суспільстві та значно мобілізує громадськість до пошуку і вдосконалення ефективних механізмів безпосередньої участі в соціально-політичних процесах. У цьому контексті набуває важливості ідея впровадження електронного уряду, який виступає частиною цілісної концепції електронної держави. Остання передбачає розуміння держави не як механізму перерозподілу ліквідних цінностей та ресурсів, а як партнера суспільству, певною мірою аналог сервісної структури, до основних функцій якої разом із суспільним адмініструванням належить і надання послуг у сфері відповідної владної компетенції. Теоретичним фундаментом для концепції електронного уряду стали теорії інформаційного суспільства, у край популярні починаючи з другої пол. ХХ ст. Вони звернули увагу на високе значення інформації, інформаційних ресурсів для розвитку суспільства на сучасному етапі. На думку більшості теоретиків інформаційного суспільства, саме інформація визначатиме розвиток цивілізації в майбутньому, інформація стане основним джерелом нерівності та водночас ресурсом для прискореного розвитку деяких країн [1, р. 28].

Уперше про електронне урядування як механізм державного управління заговорили в США в 1991 р. Але це було не перше поняття, використане для відзеркалення ідей програм перебудови державного управління, що відбуваються в США та ряді інших країн із середини 1980-х років. Зокрема, дещо раніше поняття «електронне урядування» з'явилося поняття «теледемократія», виникнення якого було пов'язано з початком повсюдного використання наприкінці 60-х – поч. 70-х років ХХ ст. таких нових технологій, як кабельне телебачення. Розроблення й реалізація концепції «електронного урядування» почалися в США, коли уряд США створив в 1993 р. спеціальну робочу групу. Потім нові віяння було підхоплено в Західній Європі – у 1995 р. Європейська комісія заснувала Форум інформаційного суспільства, а в 1998 р. було прийнято програму «Електронна Європа» [2, с. 79].

У провідних газетах США термін «електронне урядування» почав регулярно зустрічатися з 1999 р. Аналіз доповідей, зроблених упродовж 10 років, показав, що з часом у міру реального впровадження концепцій

електронного урядування в життя це поняття постійно еволюціонувало й заглиблювалося. Воно пройшло шлях від інтернет-сайтів до концепції глобального перетворення всієї системи державного управління. «Електронне урядування» як сучасний механізм державного управління, є загальноприйнятим терміном для позначення сфери застосування інформаційних та комунікаційних технологій у державному управлінні. Тому в основі феномена електронного урядування розглядають, як правило, інформацію та комп'ютерні технології, які дають змогу максимально ефективно здійснювати збір, зберігання, оброблення необхідних даних. Адже кардинальне збільшення кількості інформації, а також скорочення термінів і витрат на її отримання та оброблення, інтенсифікація зв'язків з контрагентами, зниження значення просторових обмежень – усе це безпосередньо впливає на роботу окремих органів державної влади та структуру держави в цілому, її взаємозв'язок із зовнішніми суб'єктами. Крім очевидного збільшення кількісних характеристик інформації, використовуваної державними органами, внутрішніх і зовнішніх зв'язків державних структур, відбувається якісна зміна. Наприклад, на зміну односторонньої взаємодії держави з громадянами приходять двостороння, для громадян з'являється технологічна можливість не тільки отримувати інформацію про діяльність держави, а й через засоби електронного урядування реально брати участь у процесі прийняття державних рішень. Зміни, що відбуваються в управлінській діяльності торкнулися не лише окремих сегментів державної машини, не відомств, що забезпечують інформаційний супровід функціонування держави, а всієї держави в цілому, починаючи від змісту роботи кожного державного службовця й закінчуючи трансформацією взаємозв'язків між органами державної влади різного рівня.

Виходячи з цього, зарубіжні вчені Д. Тейлор та К. Беламі («Державне управління в інформаційну еру») [3, с. 59] запропонували розглядати взаємозв'язок управлінської діяльності та новітніх технологій на трьох концептуальних рівнях:

1. Проникнення інформаційних технологій у структуру державного управління (наявність і якість репрезентативності влади та громадян у світовій мережі).

2. Рівень переосмислення основних цілей, принципів та завдань функціонування соціально-політичної системи (публічне адміністрування та інформаційна доступність влади для громадян).

3. Розуміння держави як специфічного інституту влади в інформаційному суспільстві (дифузії ІКТ і влади на рівні соціальної інституціоналізації останньої).

При цьому участь людини в процесах, де ключову роль відіграє інформаційна складова, дає змогу говорити про систему е-урядування як про соціальну систему, у якій комунікація на основі інформаційних технологій потребує нових управлінських рішень щодо реорганізації основних процесів, які протікають в державному секторі. У спрощеному вигляді електронне урядування можна звести до створення певної комунікативної інфраструктури, що дає змогу громадянам активно взаємодіяти з владою, впливати на неї через використання ІКТ.

У найбільш загальному значенні електронне урядування визначається як «новий тип управління, складений під впливом інформаційних та комунікаційних технологій, використання державою різних інформаційних технологій, Інтернету та інших технологій з метою розширення доступу громадськості, інших державних структур до державної інформації та служб, а також для підвищення якості й ефективності в державному управлінні» [2, с. 81]. Таким чином, е-урядування покликано максимально враховувати думку громадянина, дати йому можливість висловитися «всіма можливими способами» через засоби доступу до віртуального інформаційного середовища (цифрове телебачення, мобільний зв'язок, телефонний, супутниковий зв'язок, Інтернет), а також допомогти державі в реалізації якісної дискусії з громадянами у віртуальному просторі. Під «якісними» необхідно розуміти дискусії, результати яких можуть бути реалізовані як нові проекти з партнерською участю всіх зацікавлених сторін або результати, що знижують соціальну напруженість і дають змогу прийти сторонам до консенсусу.

У контексті цього ефективними механізмами громадянської участі стають електронні форуми, чати з високим рівнем управління, системи підтримки аргументації, системи моделювання наслідків прийнятих рішень, які можна вважати допоміжними технологічними складовими при відпрацюванні технік зворотного зв'язку. Відповідно «електронну державу» здебільшого позиціонують як політичний інститут для громадян-користувачів електронних послуг. Громадяни як активні суб'єкти комунікативної взаємодії із владними установами можуть проявляти свою позицію з важливих соціально-політичних питань на кожній зі стадій реалізації е-урядування. Наприклад, коли держава впроваджує елементи присутності своїх органів та інституцій у світовій мережі, громадськість має в розпорядженні лише статичний контент, звертаючись до якого може бути лише поінформованою для подальших активних дій у традиційній формі (через персональні звернення). За умов поглибленої веб-присутності громадяни мають доступ до широкого спектра

постійно оновлюваної інформації, що дає реальну можливість отримати актуальну інформацію про діяльність великої кількості державних установ та організацій і зреагувати на неї в досить короткий термін через офіційні інтернет-представництва. На стадії інтерактивної присутності поглиблюються та інтенсифікуються можливості взаємодії громадян із державними органами, які надають ту чи іншу послугу. Принциповим є те, що на цьому етапі змінюється ставлення громадянина до держави як до сервісної служби, основним завданням якої є надання широкого спектра різноманітних послуг для громадян, тобто формування серед населення бачення в державі партнера на протипагу управлінню.

За активної взаємодії або транзакційної присутності громадяни мають можливість не лише отримувати інформацію від держави та оцінювати її, а і виступати суб'єктом економічних, соціальних та інших відносин, перенесених у віртуальний світ. Наприклад, існує можливість отримувати різноманітні бланки, форми здійснення господарсько-економічної діяльності (заклювати договори, вести взаємодію з державою як підприємець), отримувати документи онлайн. Єдиний портал державних служб являє собою централізовану можливість отримати доступ до всіх основних підрозділів, департаментів та установ у режимі «єдиного вікна». Акцент при розробленні порталу фокусується на пріоритетах і потребах громадян набагато більше, ніж на владних структурах та функціях [4]. Двостороння взаємодія зумовлює впровадження цифрового підпису й лише при повній інтегрованій інтернет-присутності громадянська участь реалізується через єдиний портал, де громадянин моментально отримує актуальну інформацію і виступає суб'єктом системи публічного адміністрування. На думку Д. Мун, «якщо попередні механізми... належать до мережевих публічних послуг в адміністративній сфері, то останній варіант підкреслює мережеву політичну активність громадян» [5, р. 376]. Саме за умов інтегрованої веб-присутності найбільш повно розкриваються можливості інтенсифікації інтерактивного політичного життя індивідів через засоби е-голосування, е-петицій, е-референдумів, е-консультацій тощо. Іншими проявами громадянської учасї може бути залучення в процеси бюджетування державних і неурядових проєктів шляхом формування онлайн-спільнот, просування громадських ініціатив засобами соціальних медіа, широкий громадський контроль через системи онлайн-управління як на державному рівні, так і в рамках муніципалітетів.

Отже, таким чином, незважаючи на деяку полемічність питань щодо ролі новітніх технологій у реалізації громадянської активності, спрощення механізмів взаємодії влади з громадянами поза сумнівом можна розглядати

як позитивне зрушення на шляху гуманізації інститутів суспільного управління. При цьому електронне урядування залишається незмінним механізмом розвитку та вдосконалення сучасних процесів демократизації. Широкомасштабне впровадження ІКТ у межах впровадження сучасного е-уряду тісно пов'язано з реалізацією інших проектів – трансформацією організаційних каналів і структур влади й суспільства, кардинальним переглядом та реінжинірингом адміністративних процесів, впровадженням електронної моделі управлінської діяльності, яка пов'язана не просто з інформатизацією державних структур, а розрахована на всебічну підтримку й розширення каналів участі громадськості в розбудові суспільно-політичної реальності.

Список використаних джерел

1. *Antiroikko A.-V.* Introduction to democratic E-governance / A.-V. Antiroikko // *E-transformation in Governance: new Directions in government and politics.* Idea Group Publishing. – 2004.
2. *Іщенко В. М.* Електронне урядування як нова модель державного управління / В. М. Іщенко // *Менеджер : Вісн. Донец. держ. ун-ту упр.* – 2012. – № 3. – С. 78–82.
3. *Орлов О. В.* Інноваційні процеси в державному управлінні : [моногр.] / О. В. Орлов. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – 246 с.
4. *Дробишевська Т. В.* Принципи організації контенту міського порталу / Т. В. Дробишевська // *Наук.-техн. інформація : наук.-практ. інформ. журн.* – 2010. – № 2. – С. 35–37.
5. *Welch E. W.* Linking citizen satisfaction with e-government and trust in government / E. W. Welch, C. C. Hinnant, M. J. Moon // *Journal of Public Administration Research and Theory Advance.* – 2004. – Vol. 15. – P. 371–391.

References

1. Antiroik, A.-V. (2004). Introduction to Democratic E-governance. *E-transformation in Governance: New Directions in Government and Politics.* Idea Group Publishing. (p. 28) [in English].
2. Ishchenko, V. M. (2012). Elektronne uriaduvannia yak nova model derzhavnoho upravlinnia [The Electronic management as new state case frame]. *Menedzher: Visnyk Donetskoho derzhavnoho universytetu upravlinnia – A manager: is Announcer of the Donetsk state university of management,* no. 3, pp. 78–82 [in Ukrainian].

3. Orlov, O. V. (2012). Innovatsiini protsesy v derzhavnomu upravlinni [Innovative processes are in state administration]. Kharkiv : Vydavnytstvo KharRI NADU «Mahistr» [in Ukrainian].

4. Drobyshevska, T. V. (2010). Pryntsypy orhanizatsii kontentu miskoho portalu [Principles of organization of content of municipal portal]. *Naukovo-tekhnichna informatsiia: naukovo-praktychnyi informatsiinyi zhurnal – Scientific and technical information: is a research and practice informative magazine*, no. 2, pp. 35–37 [in Ukrainian].

5. Welch, E. W., Hinnant, C. C., Moon, M. J. (2004). Linking citizen satisfaction with e-government and trust in government. *Journal of Public Administration Research in Theory Advance*, Vol. 15, pp. 371–391 [in English].

Стаття надїйшла до редакцїї 27.11.2019.

Yevheniia Hlushchuk,

Leading Librarian,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9137-7318>

E-governance as a Mechanism of Civic Participation Under the Conditions of Scaling of Infosphere of Management

The article analyzes the key aspects of informatization and networking of contemporary socio-political development, as well as the place and role of information and communication means in the construction of effective socially oriented management structures. It is noted that in the context of the scaling up of the contemporary public policy information field, new social media and network constructs play the role of mechanisms of civic participation in the administrative process by reducing the reality and filling the information vacuum with necessary images and meanings. E-governance and modern network structures are effective means of civic engagement.

The article describes the concept of "e-government" and its history. The essence, features and advantages of functioning of e-government technologies are analyzed. It is determined that in connection with the implementation of e-government technology, information and analytical systems of public authorities should be considered as open systems that provide conditions for interactive public participation in the decision-making process.

It is established that the implementation of e-government will allow ordinary citizens access to information on the activities of state and local governments, will provide an opportunity for citizens and public organizations to directly participate in the process of drafting decisions taken at all levels of government. It will also reduce the level of corruption and shadow the economy, as well as achieve a new level of governance of

the state and society as a whole, and will strengthen citizens' confidence in the institutions of the state. At the same time, e-governance remains an unchanged mechanism for the development and improvement of modern democratization processes.

Keywords: management, civic participation, e-governance, e-democracy, network structures, information society.